

Михайло КОРОЛЬ,
Старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2088-6959
making@ukr.net

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАТРИМАННЯ ТА ТРИМАННЯ ОСІБ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В статті досліджуються питання застосування органами та підрозділами охорони державного кордону затримання осіб, як адміністративно-процесуального та як тимчасового запобіжного кримінального процесуального заходу та функціонування інституту тримання в Державній прикордонній службі України.

Розглянувши сутність адміністративного затримання, робиться висновок, що воно полягає в примусовому короткочасному обмеженні волі дій і пересування особи, яка вчинила адміністративне правопорушення і здійснюється лише органами та посадовими особами, уповноваженими на те законодавчими актами.

Зазначається, що тримання затриманих осіб – це система організаційних та практичних заходів, спрямована на дотримання законності при поміщенні затриманих осіб до місць тимчасового тримання, їх триманні та звільненні або вибутті, дотримання режиму в місцях тимчасового тримання, здійснення охорони затриманих осіб, їх матеріально-побутового, продовольчого забезпечення та надання медичної й психологічної допомоги. Відповідно до своєї адміністративної природи, утримання іноземців та осіб без громадянства під вартою не повинно носити каральний характер: це не є санкцією чи покаранням.

Пропонується поняття «поміщення особи до місць тимчасового тримання Державної прикордонної служби України» розглядати як тимчасовий захід процесуального примусу, що застосовується органами (підрозділами) охорони державного кордону до осіб за вчинення адміністративних правопорушень чи за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, протидію яким законодавством України віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України, або у випадку прийняття рішення про розміщення у відповідних пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, до забезпечення їх примусового видворення чи тих осіб, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію осіб.

Робиться висновок, що поміщення осіб в місця тимчасового тримання Державної прикордонної служби України застосовується не лише з метою виключення можливостей вчинення ними нових правопорушень, але й з метою їх ідентифікації та підготовки до примусового видворення чи передачі в рамках угод про реадмісію осіб.

Ключові слова: адміністративне затримання; тримання; місця тимчасового тримання; поміщення особи до місць тимчасового тримання; Державна прикордонна служба України.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Наша держава підтвердила європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [1] тому питання правового захисту прав людини стає все більше й більше актуальним. Як держава, яка ратифікувала Європейську Конвенцію про захист прав людини (далі - ЄКПЛ) та основних свобод, Україна сьогодні бере на себе зобов'язання простежити, щоб права людини були включені в національне законодавство та дотримувались [2]. Не зважаючи на позитивні зміни у системі гарантування прав та свобод людини, проблема їх забезпечення залишається ще досить гострою через надмірне застосування правоохоронними органами заходів процесуального примусу, пов'язаних із затриманням та поміщенням осіб до місць тимчасового тримання. Це стосується і діяльності Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужби України) з організації тримання в своїх підрозділах нелегальних мігрантів. Організація та забезпечення, відповідно до законодавства України, порядку затримання та тримання осіб, затриманих органами Держприкордонслужби України в адміністративному порядку за порушення законодавства про державний кордон України і за підозрою у вчиненні злочину є одним з важливих напрямків адміністративної діяльності посадових осіб органів та підрозділів охорони державного кордону України.

Так, за 9 місяців 2019 року було затримано 2 054 нелегальних мігрантів (осіб) (з них: за незаконне перетинання кордону – 830 осіб, за порушення правил перебування в Україні – 1166 осіб, за інші правопорушення – 58 осіб). Зазначені статистичні дані, що відображають стан оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України в сфері затримання та тримання, засвідчують актуальність та необхідність прикладних наукових досліджень зазначених інститутів з урахуванням стандартів дотримання прав людини. Це також підтверджується і результатами перевірок правозахисних організацій та актами прокурорського реагування щодо усунення недоліків в умовах тримання затриманих осіб та притягнення винних до дисциплінарної відповідальності (за

перше півріччя 2019 року органами прокуратури було здійснено 226 перевірок (17 перевірок з питань здійснення адміністративного провадження та 209 перевірок з питань тримання)).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичне підґрунтя для написання цієї статті склали загальнотеоретичні наукові праці фахівців з теорії та практики застосування адміністративної відповідальності й адміністративного затримання, зокрема: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурко, Є. Є. Додіна, В. І. Олефіра, О. В. Кузьменко, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченко, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка. Окремі питання здійснення адміністративного провадження в органах та підрозділах охорони державного кордону розглядалися Р. В. Гриньком, В. Л. Зьолкою, Ю. Б. Курилюком, А. Ф. Мотою, О. В. Пугачовим, Л. В. Серватюк, М. О. Філіпповим, В. О. Хомою. Говорячи про дослідження всфері функціонування місць тимчасового тримання Держприкордонслужби України, то вони проводилися С. О. Абальмасовим, В. Л. Зьолкою, А. Ф. Мотою, Л. В. Серватюк та іншими. Саме актуальність, науково-теоретична і практична важливість проблеми, її недостатнє вивчення та обґрунтування зумовили вибір тематики цієї статті.

Мета статті. Розглянути сутність затримання та тримання осіб в органах та підрозділах охорони державного кордону як напрямів адміністративно юрисдикційної діяльності Держприкордонслужби України.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 26 червня 2003 року зазначив, що поняття затримання, яке впливає з тлумачення ст. 29 Конституції України, потрібно розуміти і як тимчасовий запобіжний кримінальний процесуальний, і як адміністративно-процесуальний заходи, застосування яких обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда [3].

Загальна декларація прав людини проголошуючи, що ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання (ст. 9) закріплює положення про те, що кожна людина повинна зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом, і виключно з метою забезпечення належного визнання

і поваги прав і свобод інших осіб, а також забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [4].

В свою чергу ЄКПЛ, гарантуючи кожній людині право на «свободу» та «особисту безпеку», ст. 5 цієї конвенції законним вважає затримання або арешт особи, здійснені з метою її передачі компетентним органам, за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні правопорушення, або коли це обґрунтовано вважається необхідним для запобігання вчинення нею правопорушення або, втечі після його вчинення [2].

Відповідно до положень Резолюції Генеральної Асамблеї ООН затримання повинно проводитися лише в суворій відповідності до положень закону і тільки компетентними посадовими особами чи особами, уповноваженими законом [5].

Це підтверджується і практикою діяльності Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), який, наприклад ухвалюючи рішення у справі «Гарькавий проти України» та роз'яснюючи положення п. 1 ст. 5 ЄКПЛ, зазначив, що право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене державою на підставах та в порядку, чітко визначених законом [6].

Конституція України теж містить гарантії прав особи на свободу та особисту недоторканність на території своєї дії (ст.29). Стаття сформульована у формі виключного імперативу щодо незаконного застосування до особи найпоширеніших форм позбавлення її особистої свободи: «Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом» [1].

У відповідності до законодавства України про правовий статус та порядок перебування іноземців та осіб без громадянства вони можуть бути затримані за порушення в цій сфері. Часто таке затримання називають «утриманням мігрантів під вартою», що у більшості держав-членів Ради Європи є видом адміністративного затримання.

У різних країнах термін «затримана особа» певною мірою розрізняється. Так, у Зводі принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі [6] термін «затримана особа» відноситься головним чином до осіб, які знаходяться під вартою до засудження, і не включає осіб, яким ухвалений вирок, тобто ув'язнених. У деяких країнах термін «затримана особа» може відноситися тільки до осіб, затриманих в адміністративному порядку або згідно із законом про безпеку, і не стосуватися осіб, затриманих у зв'язку з кримінальним провадженням.

Інструкція про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону (далі – Інструкція про тримання) закріплює положення, що затримані особи – це громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, які затримані уповноваженими особами Держприкордонслужби України за вчинення адміністративних правопорушень чи за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, протидію яким законодавством України віднесено до компетенції Держприкордонслужби України, а також іноземці чи особи без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про розміщення у відповідних пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, до забезпечення їх примусового видворення та тих, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію (приймання-передавання) осіб [7].

Відповідні повноваження органів охорони державного кордону базуються на п.п. 7, 14 ст. 20 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», які закріплюють положення, що органи та підрозділи охорони державного кордону наділені правом затримувати осіб як за вчинення адміністративних правопорушень, так і за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, протидію яким законодавством України віднесено до їх компетенції [8].

Слід зазначити, що затримання особи в кримінальному процесуальному порядку необхідно відрізнити від адміністративного затримання, яке не має

кримінального процесуального характеру, бо не пов'язане із перевіркою причетності особи до вчинення кримінального правопорушення.

Трапляються випадки коли ці види затримання ототожнюють. Так, у справі «Доронін проти України» ЄСПЛ встановив, що під час адміністративного затримання із заявником поводитись як з підозрюваним у кримінальному провадженні і слідчий допитував його стосовно справи про вбивство. У зв'язку з чим Суд зробив висновок про те, що адміністративне затримання заявника було використано з метою початку кримінального провадження відносно заявника. При цьому заявника було позбавлено його права на захист, оскільки йому не було своєчасно надано статус підозрюваного [9].

Адміністративне затримання полягає в примусовому короточасному обмеженні волі дій і пересування особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Його мають право здійснювати лише органи та посадові особи, уповноважені на те законодавчими актами[10].

З метою забезпечення законності застосування адміністративного затримання про його застосування складається протокол, в якому зазначаються дата і місце складання, відомості про особу затриманого, час і мотиви затримання. Затриманому надається право ознайомитися з протоколом і підписати його (або відмовитись від підписання).

Схожим з розглянутим заходом забезпечення є доставлення порушника, згідно ст. 259 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), яке здійснюється з метою, по-перше, припинення правопорушення, по-друге, складення протоколу про адміністративне правопорушення і, по-третє, встановлення особи порушника. Фактичне здійснення доставлення забезпечується застосування психічного або фізичного впливу. Перший полягає в усній вказівці прямувати до місця доставлення або в нагадування про можливість застосування фізичного впливу. До фізичного впливу вдаються у випадках відмови рухатися в потрібному напрямку. При цьому може бути застосовано захват руки або частини одягу з примушуванням до руху.

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк, при

цьому необхідно враховувати, що перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше (ч. 9 ст. 259 КУпАП).

Що стосується затримання підозрюваної особи за Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), то воно водночас тлумачиться як захід забезпечення кримінального провадження і запобіжний захід, що застосовується слідчим суддею під час досудового розслідування, та процесуальною дією, оскільки факт і результати її проведення мають фіксуватися у відповідному протоколі, що є ознакою слідчої дії.

Як захід забезпечення кримінального провадження (п. 8 ч. 2 ст. 131 КПК) затримання застосовується з метою досягнення дієвості даного провадження, тобто вживається як більш жорсткий захід у разі, коли особа не з'являється на виклик слідчого, чим за метою є подібним до адміністративного затримання.

Передбачене ст.ст. 207 – 208 КПК затримання підозрюваної особи є «фізичним» і «кримінально процесуальним». Так, відповідно до ст. 207 КПК ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених КПК.

«Законне затримання» полягає в тому, що право затримати будь-яку особу, крім окремих осіб (ст. 482 КПК), тепер має право «кожен»: 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні [11].

Однак слід мати на увазі, що уповноважена службова особа має право на затримання особи, підозрюваної у вчиненні чи замаху на вчинення лише злочину, а «кожен», – на затримання у вчиненні або замаху на вчинення будь-якого кримінального правопорушення, так званий «громадянський арешт».

Затримання безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення має місце тоді, коли часова і просторова ознаки знаходження особи щодо події і

місця вчинення кримінального правопорушення дають підстави запідозрити особу в його вчиненні, а тим більше, якщо затримання здійснюється потерпілим чи очевидцем події.

Законним затримання під час переслідування особи буде тоді, коли дії з переслідування були безперервними, істотно не припинялися в часі.

Щодо ст. 208 «Затримання уповноваженою службовою особою» – затримання уповноваженою службовою особою (особою, якій надано право здійснювати затримання Закони України «Про національну поліцію України», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України») без ухвали слідчого судді, суду з-поміж інших форм (видів) затримання є найбільш поширеним.

Що стосується Держприкордонслужби України то термін «уповноважена службова особа» конкретизується в Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду (затверженому Наказом МВС від 10 травня 2018 року № 386) та означає військовослужбовця регіонального управління Держприкордонслужби України, загону морської охорони, прикордонного загону, окремого контрольно-пропускного пункту, Департаменту оперативної діяльності та розвідувального органу Адміністрації Держприкордонслужби України, підрозділів спеціального призначення (оперативного документування, оперативно-технічних, забезпечення внутрішньої безпеки, забезпечення власної безпеки), який безпосередньо виконує завдання з оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України [12].

У відповідності до названого Порядку уповноважена службова особа без ухвали слідчого судді або суду має право затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі, за умови, якщо:

- особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі

потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

– є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України [12].

При цьому уповноважені службові особи мають бути обізнані із законодавством стосовно підстав та порядку затримання, що має характер кримінального процесуального. Протокол затримання повинен відповідати формі та елементам змісту, що визначаються процесуальним законом до протоколу як форми фіксування кримінального провадження (ст. 104 КПК). Будучи процесуальним носієм фактичних даних, що мають доказове значення, тобто задовольняють вимогам допустимості й достовірності, такий документ набуває значення джерела доказів у кримінальному провадженні.

Моментом затримання у разі затримання особою, не уповноваженою законом на затримання, є той короткий відрізок часу, коли особа, фактично затримана за вчинення кримінального правопорушення, передається у розпорядження уповноваженої службової особи.

У разі неможливості негайного доставлення затриманої особи до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, вона поміщується і утримується в місцях тимчасового тримання Держприкордонслужби України в порядку, визначеному Інструкцією про тримання [7].

Іноземців та осіб без громадянства, на думку Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, можливо затримати на тривалий проміжок часу відповідно до законодавства у разі якщо:

- їм було відмовлено у в'їзді на територію держави;
- вони незаконно в'їхали на територію держави і пізніше були виявлені органами державної влади;
- у них закінчився дозвіл на перебування на території держави;

– вони шукають притулку в цій державі і яких органи влади вважають за необхідне тримати під вартою тощо [13].

Рада Європи зазначає, що таких осіб слід розміщувати в спеціально відведених для цього центрах, пропонуючи їм матеріальні умови та режим відповідно до їхнього правового статусу. Працювати в цих центрах має спеціально підготовлений персонал. Цілком очевидно, що такі центри повинні мати в своєму розпорядженні належним чином обладнані приміщення для проживання – чисті та в добре відремонтованому стані, з достатньою площею для проживання тієї кількості осіб, яку планується в них розмістити.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню застерігає, що при виробленні концепції та обладнанні помешкань слід уникати, наскільки це видається можливим, найменшої подібності до помешкань карцерного типу. Щодо режиму перебування, то він повинен передбачати перебування на свіжому повітрі, доступ до загальної кімнати, до радіо/телебачення і до газет/журналів, а також інші види активного відпочинку (наприклад, колективні ігри, настільний теніс). Чим довшим є термін перебування затриманої особи, тим більша кількість видів діяльності повинна бути їй запропонована [13].

Досліджуючи сутність інституту тримання осіб в органах та підрозділах Держприкордонслужби України то, насамперед, необхідно дослідити його співвідношення з часто використовуваним, як синонім затриманню, поняттям «арешт».

Слід відзначити, що у вітчизняному законодавстві існує два основні визначення поняття «арешт» відносно фізичної особи. Так, згідно з Кримінальним кодексом України (ст.ст. 60, 101) [14] та КУпАП (ст.ст. 24, 32) [10] арешт є одним із видів покарання за вчинене правопорушення. Згідно ж із кримінальним процесуальним законодавством арешт є синонімом терміну «взяття під варту» і виступає як захід забезпечення кримінального провадження (ст. 131 КПК України) [11].

На нашу думку застосування терміну «арешт» по відношенню до іноземців та осіб без громадянства, які затриманні за порушення законодавства про їх правовий статус та порядок перебування в Україні є некоректним. Тракткування затримання має збігатися з положеннями ЄКПЛ та позицією ЄСПЛ, який при вирішенні питання про порушення ст. 5 Європейської конвенції з прав людини, завжди враховує саме момент затримання особи [2].

Цієї ж точки зору підтримуються і вітчизняні науковці, тому особа має вважатися затриманою й набувати усіх прав затриманого з моменту, коли вона дійсно позбавлена (обмежена) волі, а не тоді, коли відповідна посадова особа захоче чи зможе виконати необхідні формальності [15, с. 63].

З урахуванням вищевикладеного можна зробити загальний висновок, що відсутність на законодавчому рівні чітко закріпленого поняття «затримання особи» призводить до різноманітного його тлумачення як у літературі так і під час практичного застосування. Інакше кажучи, це поняття можна віднести до оціночних понять, що, у свою чергу, призводить до прикладної плутанини застосування відповідних положень законодавства України [16, с. 137].

Що стосується інституту тримання то в правозастосуванні це є найбільш суворим запобіжним заходом (як у адміністративному так і кримінально процесуальному провадженні), який застосовується під час здійснення відповідного провадження і пов'язаний із суттєвим обмеженням фундаментальних прав людини, перш за все, – права на свободу та особисту недоторканність, що гарантується ст. 29 Конституції України, ст.5 ЄКПЛ. Суворість право обмежень при застосуванні цього заходу обумовлює те, що він має обиратися лише за умови доведення наявності законних підстав та при неможливості забезпечити належну поведінку іноземців та осіб без громадянства і виконання ним процесуальних обов'язків іншими, більш м'якими запобіжними заходами.

Тримання осіб в органах та підрозділах Держприкордонслужби України в Законі України “Про Державну прикордонну службу України” розглядається і як обов'язок (п. 17 ст. 19) і як право (п. 16 ст. 20) та врегульовується на відомчому

рівні Інструкцією про тримання [7]. Зазначений документ визначає виключні підстави поміщення затриманої особи в місця тимчасового тримання якими є:

- протокол про адміністративне затримання;
- протокол затримання особи за підозрою у вчиненні злочину;
- акт про факт виявлення дитини, розлученої із сім'єю (без супроводу);
- акт приймання-передавання особи (стосовно осіб, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію (приймання-передавання) осіб);
- рішення про розміщення у пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України;
- рішення суду на строки, зазначені в цих документах та/або визначені законодавством України [7].

З метою здійснення тримання в структурі Держприкордонслужби України функціонують: пункти тимчасового тримання та спеціальні приміщення, призначені для тимчасового тримання затриманих осіб.

Відповідно у визначених структурних одиницях Держприкордонслужби України створюється підрозділ тримання – штатний підрозділ органу охорони державного кордону, на який покладено завдання щодо здійснення тримання затриманих осіб і забезпечення режиму у відповідному підрозділі.

У відповідності з Інструкцією про тримання, тримання затриманих осіб – це система організаційних та практичних заходів, спрямована на дотримання законності при поміщенні затриманих осіб до місць тимчасового тримання, їх триманні та звільненні або вибутті, дотримання режиму в місцях тимчасового тримання, здійснення охорони затриманих осіб, їх матеріально-побутового, продовольчого забезпечення та надання медичної й психологічної допомоги [7].

Тримання затриманих осіб організовує начальник відповідного органу охорони державного кордону наказом про організацію тримання затриманих осіб. Наказ про організацію тримання затриманих осіб опрацьовується з урахуванням особливостей дислокації органу (підрозділу) охорони державного кордону, типу місця тимчасового тримання, умов несення служби з охорони

затриманих осіб, наявності технічних та інженерних засобів охорони у підрозділі, оперативної обстановки, місцевих умов, а також інших обставин, що можуть вплинути на ефективність виконання завдань щодо тримання затриманих осіб.

Розглянувши перелік осіб, які можуть бути затримані, мету затримання та теоретичні положення, що стосуються реалізації Держприкордонслужбою України своїх повноважень хочемо запропонувати поняття «поміщення особи до місць тимчасового тримання Держприкордонслужби України», розглядати як тимчасовий захід процесуального примусу, що застосовується органами (підрозділами) охорони державного кордону до осіб за вчинення адміністративних правопорушень чи за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, протидію яким законодавством України віднесено до компетенції Держприкордонслужби України, або у випадку прийняття рішення про розміщення у відповідних пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, до забезпечення їх примусового видворення чи тих осіб, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію осіб.

Поміщення особи до місць тимчасового тримання полягає в її ізоляції від суспільства з відповідною, визначеному в процесуальному законодавстві, метою. В юридичній літературі ізоляція розуміється як правова категорія, тобто це примусове тимчасове правове обмеження соціальних зв'язків особистості, пов'язане з помещенням її до місць, визначених законом, з метою, установленною компетентним органом [17, с. 165].

Вона пов'язана з необхідністю для державних органів ухвалювати рішення щодо застосування встановлених законом примусових заходів обмеження (переривання), соціальних зв'язків з його попереднім навколишнім середовищем.

На основі всього вищерозглянутого можемо стверджувати, що зміст застосовуваних до особи заходів тримання в місцях тимчасового тримання в юридичному аспекті складається із:

- охорони і нагляду;
- обмеження свободи пресування;
- роздільного тримання осіб;
- істотного обмеження можливостей спілкування осіб із зовнішнім світом та всередині місць тимчасового тримання.

Таким чином функціонування системи тимчасового тримання Держприкордонслужби України направлене не лише на виключення можливостей вчинення іноземцями та особами без громадянства нових правопорушень, але й має на меті їх ідентифікацію, підготовки до примусового видворення або передачі в рамках угод про реадмісію осіб.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, підсумовуючи наше дослідження можна стверджувати, що відповідно до ЄКПЛ, а також рішень ЄСПЛ, для того, щоб бути законним, недостатньо, щоб затримання та поміщення осіб до місць тимчасового тримання Держприкордонслужби України було здійснено згідно з національним законом, воно має також бути необхідним у відповідних обставинах.

Норми міжнародних нормативно-правових актів передбачають можливість затримати особу, яка вчинила правопорушення. Насамперед, це пов'язано з тим, що затримання полягає у запобіганні протиправним діям, з'ясуванні причетності затриманого до вчиненого правопорушення та його ідентифікації.

Разом із тим доцільно наголосити, що норми цих міжнародних правових актів є відсильними, на що вказує положення щодо відповідності закону та можливості здійснення затримання особи лише компетентним органом держави. Така вимога зумовлена тим, що в усіх випадках затримання супроводжується обмеженням свободи та особистої недоторканності людини, тобто зачіпає одне з невідчужуваних прав.

Відтак здійснення посадовою особою Держприкордонслужби України неправомірного затримання неминуче заподіює істотну шкоду інтересам правосуддя, перешкоджає прийняттю законного й об'єктивного рішення.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141(з наступними змінами та доповненнями).
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини (прийнята 04.11.1950 р. і ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР). *Офіційний вісник України*. 1998. від 23.08.2006 № 13; № 32. С. 270.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України "Про статус народного депутата України" та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності) : рішення Конституційного Суду України від 26.06.2003 р. № 12-рп/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 28. Ст. 1381.
4. Всеобщая декларация прав человека, принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи: от 10.12.1948 г. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН: Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню чи ув'язненню в якій би то не було формі: від 09.12.1988 р., № 43/173 URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_206
6. Рішення у справі «Гарькавий проти України» : Заява N 25978/07 від 18.02.2010. *Офіційний вісник України*. 2010 р. № 51. Ст. 1736.
7. Інструкція про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України № 352 від 30 березня 2015 року. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1172.
8. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року. *Урядовий кур'єр*. 2003. 7 травня (з наступними змінами та доповненнями).
9. Рішення у справі «Доронін проти України» : Заява N 16505/02 від 19.05.2009. *Офіційний вісник України*. 2011 р. № 68. Ст. 2619.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122(з наступними змінами та доповненнями).
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88 (з наступними змінами та доповненнями).
12. Порядок дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України № 386 від 10.05.2018 р. *Офіційний вісник України* від 10.08.2018 -2018 р. № 61. Ст. 2116.
13. Позбавлення волі іноземців згідно з нормами законодавства про іноземних громадян : витяг з Сьомої Загальної доповіді СРТ/Inf(97)10-part URL:<https://rm.coe.int/16806ce90d>.
14. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131 (з наступними змінами та доповненнями).

15. Бущенко А.П. Проти катувань. Аналіз відповідності українського законодавства та практики стандартам й рекомендаціям Європейського Комітету запобігання катуванням та жорсткому поводженню. / Харківська правозахисна група; Худож.-оформлювач Б.Є. Захаров. Харків: Права людини, 2005. 223 с.

16. Лук'яненко Ю. В. Щодо сутності затримання особи за кримінальним процесуальним законодавством України : *Молодий вчений*. 2015. № 6 (21). Ч. 2. С. 135- 138.

17. Юридичний словник / упоряд.: В. К. Мамутов, П. О. Недбайло, В. Д. Бабкін та ін. Київ : «Поліграфкнига». 1973. 848 с.

Korol Mykhailo. General theoretical provisions and regulation of detention and detention of persons by the State Border Guard Service of Ukraine

The article explores the issues of the use of the detention of persons by bodies and departments of the state border protection as an administrative procedural and a temporary preventive criminal procedural measure and the functioning of the institution of detention in the State Border Service of Ukraine.

Considering the essence of administrative detention, it is concluded that it is a compulsory short-term restriction of the will to the acts and the movement of a person who has committed an administrative offense and it is carried out only by bodies and officials authorized for that legislative acts.

It is noted that the detention of detainees is a system of organizational and practical measures aimed at compliance with the law when moving detained persons to the places of temporary detention, their detention or dismissal, compliance with the regime in places of temporary detention, protection of detainees, their material and material means, food and medical and psychological assistance. Due to its administrative nature, the detention of foreigners and stateless persons should not be punitive as it is not a sanction or a punishment.

It is proposed to consider the concept of "placement of a person to the places of temporary detention of the State Border Service of Ukraine" as a temporary measure of procedural coercion applied by bodies (units) of the state border guard against persons for committing administrative offenses or suspected of committing criminal offenses against which the legislation of Ukraine is referred to the competence of the State Border Guard Service of Ukraine, or in the case of the decision to place in the appropriate points of temporary stay foreigners and stateless persons who are illegally present in the territory of Ukraine, before securing their forced expulsion or those persons who have been accepted by the competent authorities of other states on the basis of valid international agreements on the readmission of persons.

It is concluded that the placement of persons in places of temporary custody of the State Border Service of Ukraine is used not only to exclude the possibility of committing new offenses, but also to identify and prepare them for forced expulsion or transfer within the framework of readmission agreements.

Keywords: administrative detention; holding; places of temporary detention; placing a person in temporary custody; State Border Guard Service of Ukraine.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy : vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141 (z nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy). [in Ukrainian]

2. Konventsiiia pro zakhys tprav i osnovnykh svobod liudyny (pryiniata 04.11.1950 r. i ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 475/97-VR). Ofitsiynyi visnyk Ukrainy. 1998. vid 23.08.2006 № 13; № 32. S. 270. [in Ukrainian]

3. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 56 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsiine tлумachennia polozhen chastyn pershoi, tretoi statti 80

Konstytutsii Ukrainy, chastyny pershoi statti 26, chastyn pershoi, druhoi, tretoi statti 27 Zakonu Ukrainy "Pro status narodnoho deputata Ukrainy" ta za konstytutsiinym podanniam Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy pro ofitsiine tlumachennia polozhennia chastyny tretoi statti 80 Konstytutsii Ukrainy stososovnozatrzymanianarodnohodeputataUkrainy (sprava pro harantii deputatskoi nedotorkannosti) : rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 26.06.2003 r. № 12-rp/2003. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2003. № 28. St. 1381. [in Ukrainian]

4. Vseobshchaya deklaratsiya prav cheloveka, prinyata i provozglashena v rezolyutsii 217 A (III) Generalnoy Assamblei: ot 10.12.1948 g. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Russian]

5. Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON : Zvid pryntsyviv zakhystu vsikh osib, shcho pidaiutsia ztrymanniu chy uv'iaznenniu v yakii by to nebulo formi: vid 09.12.1988 r., № 43/173 URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_206 [in Ukrainian]

6. Rishennia u spravi «Harkavyi proty Ukrainy» : Zaiava N 25978/07 vid 18.02.2010. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2010 r. № 51. St. 1736. [in Ukrainian]

7. Instruksiia pro poriadok trymania ztrymanykh osib v orhanakh (pidrozdilakh) okhorony derzhavnogo kordonu : zatv. Nakazom Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy № 352 vid 30 bereznia 2015 roku. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2015. № 39. St. 1172. [in Ukrainian]

8. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 3 kvitnia 2003 roku. Uriadovi kur'ier. 2003. 7 travnia (z nastupnyimi zminami ta dopovnenniamy). [in Ukrainian]

9. Rishennia u spravi «Doronin proty Ukrainy» : Zaiava N 16505/02 vid 19.05.2009. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2011 r. № 68. St. 2619. [in Ukrainian]

10. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 07.12.1984 roku № 8073-X. Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. 1984. № 51. St. 1122 (z nastupnyimi zminami ta dopovnenniamy). [in Ukrainian]

11. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. St. 88 (z nastupnyimi zminami ta dopovnenniamy). [in Ukrainian]

12. Poriadok dii opovnovazhenykh sluzhbovykh osib orhaniv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy pid chas ztrymania osib, pidozriuvanykh u vchynenni zlochynu, bez ukhvaly slidchoho suddi abo sudu : zatv. Nakazom Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy № 386 vid 10.05.2018 r. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy vid 10.08.2018 - 2018 r. № 61. St. 2116. [in Ukrainian]

13. Pozbavlennia voli inozemtsiv zghidno z normami zakonodavstva pro inozemnykh hromadian : vytyah z Somoi Zahalnoi dopovidi CPT/Inf (97) 10-part URL:<https://rm.coe.int/16806ce90d>. [in Ukrainian]

14. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25. St. 131 (z nastupnyimi zminami ta dopovnenniamy). [in Ukrainian]

15. Bushchenko A. P. Protykatuvan. Analiz vidpovidnosti ukrainskoho zakonodavstva ta praktyky standartam y rekomendatsiiam Yevropeiskoho Komitetu zapobihannia katuvanniam ta zhorstokomu povodzhenniu. / Kharkivska pravozakhysna hrupa; Khudozh. - oformliuvach B. Ye. Zakharov. Kharkiv : Pravaluidyny, 2005. 223 s. [in Ukrainian]

16. Luk'ianenko Yu. V. Shchodo sutnosti ztrymania osoby za kryminalnym protsesualnym zakonodavstvom Ukrainy : Molodyi vchenyi. 2015. № 6 (21). Ch. 2. S. 135- 138. [in Ukrainian]

17. Yurydychnyi slovnyk / uporiad.: V. K. Mamutov, P. O. Nedbailo, V. D. Babkintain. Kyiv : «Polihrafknyha». 1973. 848 s. [in Ukrainian]